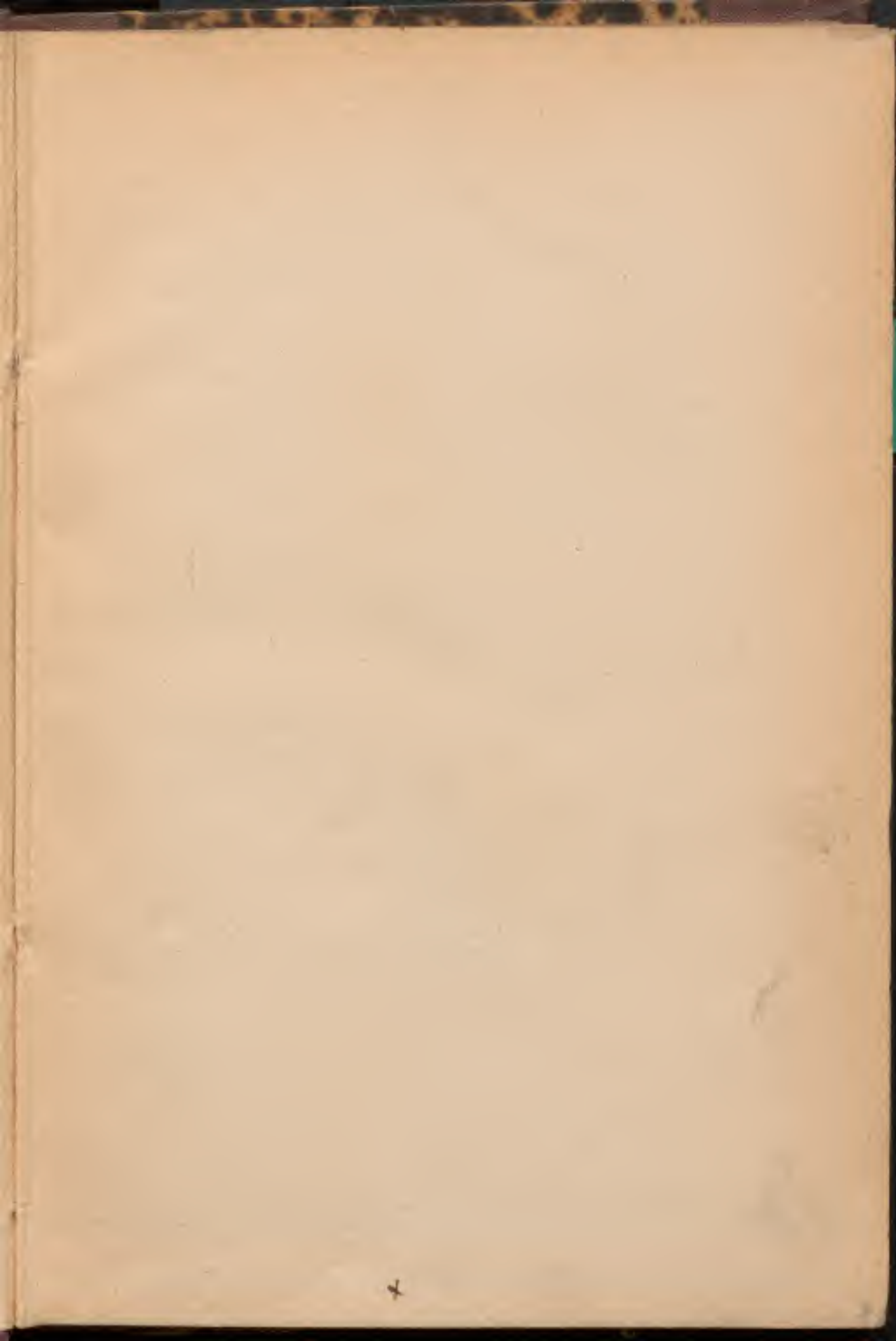

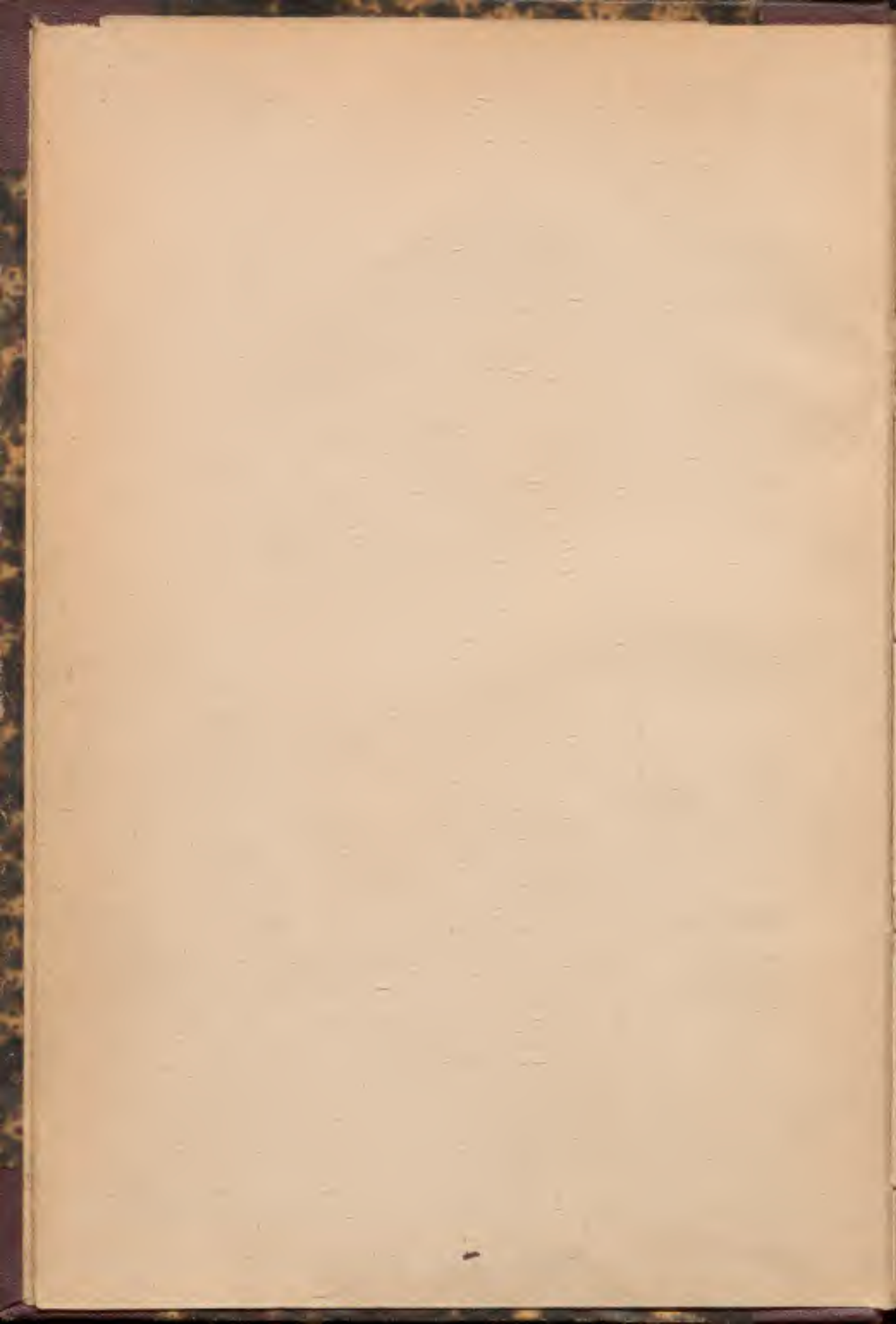
1149

L. V. 6

586

ՀԱՇԱԿ ՈՍԿԵՂԷՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏՆԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ԱՅԼՈՎԲՆ ՀԱՆԴԵՐՁ

ԸՆԴ ԽՆԱՄՈՎ

Ա՝ ՄԱՏԱԹԻԱՅ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ ՆԻ Յ՝ ԳՈՐԳԵՆԻ

ԹԻԻ Ա. — I ՅՈՒՆՎԱՐ

Ի Կ. ՊՈԼԻՍ
ԱՌ ՅՈՎՍԵԲԱՅ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
1886

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԻ Ի ԽՆԱՄԱԿԱԼԱՑ ՀԱՆԴԻՍԻՍ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

Զօխուսեանց Ս. Մ. Գ.

Գ Ի Տ Ն Ա Կ Ա Ն

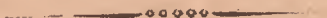
Թե իցե՞ն բնակիչք ի Լուսնի Յ. Գ.

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Անատունք հարեալք ի ժանտախտե Յ. Գ.

Առանձինն բանք Հայերեն լեզուի Յ. Գ.

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ք

Ա. Գին միամեայ բաժանորդութեան Հանդիսին՝ 25 դա-
հեկան սակոյ , հասուցանելի կանխառ .

Բ. Յոխք թղթատարի ի գաւառս ե յերկիր օտար՝
դահեկան արծաթոյ 6 ի տարւոջ .

Գ. Զգին բաժանորդութեան , զթուղթ ե պամենայն
գիր առաքել սկստ 3 , յանուն խնամակարաց Հանդիսին ,
առ Տ. Յովսէփ Գալաֆեան , գրաւաճառ ի Կ. Պոլիս , ի
Զաքարիա ճըլար .

Դ. Զմէն մի օրինակ Հանդիսին մարթ է ստանալ 3
դահեկանաց առ ամենայն գրաւաճառս Կ. Պոլսոյ :

Ճ Ա Շ Ա Կ

ՈՍԿԵՊԷՆԱ ԳՊՐՈՒՔԻԱ

Ա. Զ. Դ.

Ահաւաստիկ առնեմք զոր ի քսան, կամ, թէ աւելի, յերեսուն ամաց հետէ ոչ ոք իշխեաց առնել, այն է՝ ի հրապարակ հանել համառօտ ինչ հանդէս հին հայերէն լեզուաւ: Ասացաք, ի քսան, կամ, թէ աւելի, յերեսուն ամաց հետէ. քանզի թուի մեզ թէ այնչափ ամբ են, և ոչ բազմօք աւելի կամ պակաս, յորմէ հետէ դադարեաց հանդէսն որ երեւէր հին հայերենիւ ի Հնդկաստան: Զիարդ և իցէ, փորձս յոր ձեռն արկաք՝ թուիցի բազմաց ոչ սակաւ դարմանալի, այնու մանաւանդ զի անուանեալ Գրաբարեանքն և Աշխարհաբարեանք չեն տակաւին հաշտ, և բազում այնք են որ զհին հայերէնն համարին ի վաղուց հետէ մեռեալ և թաղեալ, իրբեւ անսլիտան իմն և անգօր, առաւել քան զնորն, ի տալ դոնեոյ ըստ բաւականին գհանդէս արդ՝ մոտաց և խորհրդոց: Աւելորդ աշխատութիւն թուի մեզ սակայն կալ և վիճել վասն այսր, և յարուցանել զանոաի պայքարն Աշխարհաբարեանց և Գրաբարեանց. բաւական լիցի որ ինչ ասացաւն և գրեցաւ ցարդ. արդիւնք իրացն տացեն պատասխանի: Այլ զի մի թուեսցուք պատանձեալ իմն և ամենեւին առանց պատասխանուոյ, ասացուք միայն նախ՝ թէ հին հայերէնն ոչ է մեռեալ, այլ ննջէ, և եթէ իցէ եւս մեռեալ, առ այնտիկ միայն է որ անգէտ լեալ նմա՝ են եւս անգէտ անգին պիտանութեան նորա. երկրորդ՝ թէ աղերս նորա առ նորն չէ անկելոյ առ որ կանդուեն կայ, կամ դայեկի առ սան, զոր յետ դիեցուցանելոյ առ ժամանակ մի՝ քեցէ ի ստենէ դայեակն վարձկան, և երթայ յուսկտ յուկամ. այլ է, ընդհակառակն, աղերս կանդուն կացելոյ առ անկեալ, մօր՝ առ դուստր միշտ կարօտ նորա՝ լինամոց, առ որ և գոչէ իսկ մայրն ի տարակուսելն սորա և ի վարանել. Ահա մայր

քս . և երրորդ՝ թէ (եթէ ոչ բարկացին մեզ տմանք և տարցին ընդ միտ) առաւելութիւն նորա ի վերայ նորոյն է այնչափ և այնպիսի , մինչեւ նորոյն կեալ և սնանել ի յիշրանաց անկեւոյ ի սեղանոյ նորա : Այսչափ ինչ ասել չատ և բաւական համարեալ , որպէս ասացաք , առ ի չթուելոյ համր , և կեսցուք ի բուն կէտ նպատակին մերոյ :

Զիք տարակոյս թէ գոն յազգին որ հմուտ և տեղեակ են ազնուագոյն ժամանակի լեզուին հարց իւրեանց , նա՛ են իսկ կղկղաթ կաթոգի ի լսել զայն որ է արդարեւ ի մնացորդս հայ հանճարոյ պատուականագոյնն և չքնալագոյն , մանաւանդ թէ մին միայն զոր հասոյց մեզ լսող զիսկաց ամենասողաուն ժամանակ : Ի հանել մեր ի լոյս զՀանդէսս ի հին հայ բարրառ՝ զիտաւորութիւն մեր չէ արդարեւ մեղմով իմն և հնարիւք անհետ առնել ի մատենագրութենէ վարդի հայերէնն և թողուլ զասպարէզն հնոյն միայն , որպէս էրն իսկ գրեթէ իբրեւ յիսուն ամօք յառաջ . առ այս ոչ ձեռնհաս ինչ եմք և ոչ ցանկացող . նա մանաւանդ կամլմք , և այս իսկ է ձմարիտն և հնարաւոր , զի արդի լեզուն , իբրեւ նոր իմն ծնունդ , երթիցէ իւրութիւն զօրութեամբ տօնոց ի տօս , մինչեւ հասեալ յարբունս եղիցի հոռիութիւն , որ , յայնժամ , զիտեմք թէ չէ լինելոյ կարի այլակերպ և օտար ի հնոյն : Այսօրմս մեր ոչ թէ վնասիցէ ինչ այսմ , այլ մանաւանդ մատուցէ բազում ինչ ի նպաստ :

Յկեսցուք այժմ խօսել համառօտիւ զընութենէ և զհանգամանաց լեզուին զոր ունեւոյ է Հանդէսս : Որովհետեւ , որպէս ամենայն իրք մարդկեղէնք յընթացս դարուց և ժամանակաց երթան և փոփոխին ի լաւէ անտի ի յոռին , և ի յոռւոյն ի լաւ անդր , մերթ վերանան ի բարձունս , և մերթ խոնարհին յանդունդս , նոյնպէս և հայերէնն յընթացս իւրոյ բազմաժամանակեան կենաց , անդատին ի ժամանակէն զի արկաւ ընդ գրով , կրեաց փոփոխութիւնս դամ՝ քան զգամ՝ երթալով ի բարւոյն ի վատթարն , մինչեւ յոսկւոյն զոր էր՝ լինել նմա արծաթ , պղինձ , երկաթ , անագ , կապար , մինչեւ յաղբ իսկ փոխել , չէր հնար մեզ առնուլ ի սոցանէ անխտիր , եթէ չէին մեզ կամք սծել ի հանդէս ճիւղալ իմն լեզ-

ուի, և այսպէս մեղէն իսկ աղարտել զանուն Հանգիսիս, «Ճաշակ Ոսկեղէն Դպրութեան» Ապա լեզուն զոր մերովսանն ջանասցուք արկանել ի կիր՝ եղիցի լեզուն սկզբան կամ առաջնոյ կիսուն հինգերորդ դարու, այն է ժամանակի երանելի Թարգմանչաց մերոց, որ արդարեւ ոսկեղէն ժամանակն է հայերէն դպրութեան: Այս այն լեզու է որով գրեաց մեծն Նշնիկ, պերճն Ագաթանգեղոս, ընտանին Բուղանդ, սքանչելին Կորիւն. այս այն լեզու է զոր ընթեռնումք հիացեալ զարմացեալ յապուշ հարեալ ի Թարգմանութիւնս նուիրական գրեւոյն և գործոց հռչակաւորագունիցն ի հարց եկեղեցւոյ, Նւսերեայ, Բարսղի, Կիւրղի, Ոսկերեքանի, Սերերիանու, Նփրեմայ, Յակոբայ Մծրնացւոյ: Այս այն լեզու է որոյ զհնագոյն օրինակն տեսանեմք ի հատակոտորս ինչ երգոց վիպասանաց մերոց զորս տան մեզ Խորենացին և Մաղխատրոս. երգոց վիպասանաց, ասեմք, զորս հարքն մեր, զինի քրիստոնէութեանն իսկ, այնպէս «ախորժելով երգէին», ըստ Խորենացւոյն, «սիրեցեալք ի փոյթ կրթութեանցն, և ի նոյն համապազորդեալք», ըստ Բուզանդայ: Այս այն լեզու է զոր տեսանեմք թեքեալ առ ամենայն նիւթ ըստ արժանի և ըստ պատշաճի. ծանր՝ յալօթս, պարզ՝ ի վարդապետութիւնս, քաղցր՝ ի պատմութեան, սաստիկ՝ ի յանդիմանութեան, մեղմ՝ ի խրատս, ծաղկալից ծաղկաւէտ՝ ի նկարագիրս, հոյակապ՝ ի վիպասանութեան, միշտ և յամենայնի յստակ, զգօն և վայելուչ. ի զարդարանսն համեստ, այլ չքնաղ առանց պչրելոյ և հսկտելոյ: Բաւական իցէ յակն արկանել դամ մի զգիրս Հին և Նոր կտակարանաց: Եթէ ընդ միմեանս հարեալ կռեցցուք գնոսա ի Մննդոց մինչև յՆնդհանրականն Յուդայի (ի բաց թողումք զՅայտնութիւնն որ է յետին Թարգմանութիւն), ծիածան իմն դպրութեան ելանէ առաջի մեր, ուր զամենայն գոյնս լեզուի է տեսունել կարգաւ իմն և ոճով զորս շփոթել անհնար է: Այս լեզու գնայ հետի իբրեւ պատանի առոյգ՝ ի պատմականս, որպէս ի Հընդամատենին, ի գիրսն Յեսուայ, Դատաւորաց, Թագաւորաց, Մնացորդաց և յԱւետարանս. սիկզբն առնու մեղմով թեւս առեալ ճախրել յԱռակս, ի Գործս առաքելոց և ի

Թուղթս . տախաւ առնու եւ իմն բարձրագոյն թախս ի վիսաւսանականն , որպէս ի Սաղմոսս , ի գիրսն Յովբայ եւ ի Մարգարէութիւնս . սլանայ յեւս բարձունս , մինչև ըստ ակնանկանել , ի գիրսն Խմաստութեան եւ ի Մակարայեցիս . նոյնպէս է տեսնել եւ առ Նշնկայ , Ագաթանգեղոսի եւ Բուզանդայ , պէսպէս եւ աղգի աղգի , միանգամայն մի , առանց կորուսանելոյ կամ փոխելոյ զբոյս բարուցն , զձե , զկերպարանսն եւ զհասակ , որ են բուն հայացի :

Յասացելոյ անտի վերագոյնն , այսինքն թէ ջանալոց եմք մերովսանն արկանել ի կիր զլեզուն ոսկեղէն դարու հայ դպրութեան , դիւրին է խմանալ նախ՝ թէ լեզու Հանդիս լինելոյ է բունն եւ պարզ լեզու Հայոցն , այն՝ զոր եւ պէտք եւ փիլիսոփայութիւն լեզուի պահանջեն . եւ ոչ անհականն այն եւ ճոռոմ , որ ցուցանէ մանաւանդ տգիտութիւն լեզուին քան հմտութիւն , եւ ոչ յայլ ինչ է պիտանացու եթէ ոչ ի խանգարել զճաշակ եւ տալ ոչ միայն խորհել ի լեզուէն , այլ եւ խորհել եւ դարչել , համարելով զնա իբրեւ առապար իմն անել եւ անմատոյց : Նրկորդէ՝ թէ զգուշանալոց եմք չտալ մուտ , գէթ անխտիր , այնպիսի բանից եւ ասացուածոց որ օտար իմն են ի սովորութենէ եւ ի ճաշակէ մատենագրաց այնր ժամանակի , յայնց մանաւանդ որ ծնունդ են , նա եւ վիժածք խել յունարենի , եւ զորս մարթ է կոչել յունահայ ճիւղաւ , որպիսի են որձեւէգքն ի բնութեան : Այս յունահայ վիժածք ի հնարագիտութենէ ոմանց գտեալ մուտ՝ սպառնացան դամ մի վեր ի վայր հարկանել զլեզուն , որպէս է տեսնել առ Դաւթի Անյաղթի . այլ , որպէս հաւանութեան է , կարի իմն օտարոտի եւ անհեթեթ երեւեալ բաղմաց՝ ոչ կարացին ընդելանել լեզուին , եւ անկան ի սովորութենէ , բաց ի սակաւ անուանց եւ բանից , որպիսի են Բաղդասարէլ , Բաղդարէլ , Վերծանել , շարարէլ , որսմարէլ , Գալաթիէլ , արդարէլ . կամ ուսմանց ինչ անուանք որ ելին ի նմին դարբնոցէ , որպէս Բաղդասար , Բաղդար , Բաղդար , Բաղդար , Բաղդար : Ոչ թէ կամիմք արտաքսել զսոսա ի մատենագրութենէ , մանաւանդ զկարի սովորականսն , այլ կամիմք որչափ հնար է՝ զգուշանալ ի սոցունց եւ ի նմանեաց . վասն զի , որպէս ասացաք , դի-

տաւորութիւն մեր է տալ զանխառն լեզու ոսկեղէն դա-
րուն մատենագրութեան , մանաւանդ զի ունի և ոսկեղէնն
մատենագրութիւն , փոխանակ եկամտիցն այնոցիկ որ յիշե-
ցան , զիւրան , բունս և հարազատս , զորս մի ըստ միոջէ
յիշեւ չէ տեղւոյս : Ոչ խտրեսցուք սակայն արկանելի կիր
առանց խղճելոյ արդի անուանս գիտութեանց և արուես-
տից և հասարակաց ինչ պիտոյից որ արդի ժամանակի են
գիւտք , թէ՛ գնորամուտն , որ չեն օտար ի բնութենէ և
ի ճաշակէ հայ լեզուի , որպիսի են շաքար , երկաթաղէ , հե-
ռաբէր , լեղնադար , նամակադան , արդարան , լաւանդար , լեղնա-
ծին , ջրածին , և այլ բազումք , և թէ զհինս՝ որոց ատումն է
նոր , որպէս՝ աշխարհացոյց , հրացան , լաւաքեր , ասորիկանա-
լիւն , զրահաւոր , պարտաւոր , ծաղիկ , այլովքն հանդերձ :

Այն ունիւք թէ տոհմայինք մեր սիրելիք հաճեսցին քա-
ջալերել զմեզ յայս գործ որ թուի մեզ թէ չիցէ առանց օգ-
տի , մանաւանդ ի պէտս դպրոցաց յուսումն ազգային լեզ-
ուն , որ է մին ի կարեւորագոյն մասանց դաստիարակու-
թեան Հայ մանկտուոյ :

ԽՆԱՄԱԿԱԼՔ ՀԱՆԴԻՍԻՍ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

Յ Ի Մ Ո Ի Մ Ե Ա Ն Ք

Տալ համառօտ ինչ տեղեկութիւն զՅիսուսեանց կարեւոր
թուեցաւ մեզ այնու մանաւանդ զի այլ ընդ այլոյ իմն են
կարծիք գնոցանէ : Են որ մինչեւ յերկինս բարձրացուցանեն
զնոսա . են եւս , և աւելի բազումք , որոց ատելի է անուն
իսկ ընկերութեանն , մինչեւ լինել յառակա առ մեօք՝ Յիսուս-
եանս կոչել արս մեղմելսս որ նենդաւ և մանգաւ լարեն որո-
գայթա այլոց : Ամենայն ինչ յատուիս ունի զիւր բարեոք և
զյոռի կողմն , և չէ արդար և կորովի մոտաց զմի եւեթ կողմն
տեսանել և զմիւսովն առնել զանց : Յիսուսեան ընկերութիւնն
է մին ի նշանաւոր դիպաց ի պատմութեան Ներսիսեան տգ-

գաց : ՉՅխուսեանց ճառէ ոչ դոյզն հմուտութեամբ Ամերիկացին Տրերէր , այր արգարեւ հմուտ Եւրոպական իրաց : Հասուածս քաղեալ է ի գրոց նորա ուր պատմի ոճով իմն և մանր յառաջադէմն վարդանալ Եւրոպայ ի սկզբանէ անտի մինչեւ ցարդ :

Հաստատութիւն կարգին Յիսուսեանց առանձինն կոնդակաւ պատին Պաղոսի Ե.ի , յամին 1540 , եղեւ , առէ նոյն այր , հզօրագոյնն ի զինուց որ արկան ի կիր ի ԺՆ. դարու ընդդէմ նորոց սկզբանց և կարգաց որոց ետուն մուտ և ծաւալումն բազում դէպք , մանաւանդ գիւտ տպագրութեան արուեստին և շարժումն այն մեծ ի ձեռն Լութերականութեան :

Ընդհանուր վանահայր ցկեանս և հնազանդութիւն նմա իբրեւ Աստուծոյ . այս էր հիմն սահմանադրութեան կարգին : Հնազանդեւ աւագաց , առանց ընդ բանս ինչ անկող , համարեալ էր կարեւորագոյնն ի կանոնաց ընկերութեանն , և զայն խոստանայր հրապարակու անդէն ի սկզբան ամենայն անձն որ մտանէր յուխտ : Հանդերձ այսու ուխտէր և զամուրութիւն , այն է հրաժարել յամուսնութենէ և ի մերձաւորութենէ ընդ կանայս , և լինել անինչ , այսինքն չունել ստացուած կամ սեպհականութիւն , զի ամենայն ինչ պարտէր լինել հասարակաց , և իւրաքանչիւր ոք ունէր իրաւունս վայելելոյ յամենայնէ որ ինչ ընկերութեանն էր : Թող զհնազանդութիւնն առ աւագս , ամենայն միանձն , ի հարկէ կոչման իւրոյ իբրեւ զինուոր ընդ հրամանատարութեամբ Պապին , ճանաչէր զանձն պարտական լինել կապմ և սրտորոտ ի կատարումն հրամանաց նորա , և սոսլ նմա սրտատխանի անձամբ և ոչ միջնորդաւ : Չկային առ նոսա ժամագիր ժամք ոչ հասարակաց և ոչ առանձինն աղօթից . իւրաքանչիւր ոք կայր յաղթիս յորժամ և կամէր : Եւս իմն նուիրական էր նմա և պարտ իսկ քարոզել և ուսուցանել , մանաւանդ զմանկունս իբրեւ վարդապետ և դաստիարակ ի մարժս դպրոցաց . և այս խորհրդով իմն և խնամուածեամբ ըստ առակին՝ թէ յոր կողմն և միտէ ծառն ի մատաղութեան , ի նմին և կայ : Այսպէս ի ձեռն դաստիարակութեան Յիսուսեանց , իբրեւ իւրոց ջերմագոյն արբանեկաց , պատրաստէր Հում իւր սերունդ հաւատարիմ : Եւ զի ամենայն այր Յիսուսեան ըստ

ուխտին պարտէր երթալ յո՛ւ և հրաման լինէր նմա, չգոյր տեղի ուր չէր ոք ի նոցանէ: Այսպէս դիւրին եղեւ Հոռմայ նաքօք ունել մուտ յամենայն անկիւնս երկրի, և լինել ծանօթ և հազարդ իւրոց հաւատարիմ որդեկաց բնակելոց ի մէջ անհաւատից և հերետիկոսաց:

Իբրեւ արդարեւ բարեբարոյք, զգաստք, քաղցունք, խնամաւք, մարդասէրք, և յայսր ամենայնի վերայ վարժք եւս յուսմունս գիտութեանց, գտանէին Յիսուսեանք դիւրաւ մոտերմութիւն, նա և ընտանութիւն իսկ, ոչ առ բարեպաշտս միայն, առ լաւս և առաքինիս, այլ և առ խառնադանձ մարդկան, առ կարի իսկ ցոխս և խառնադնացս: Մեծ էր յայր Յիսուսեան, մանաւանդ վասն զգաստն և սրարկեալ վարուց նորա, վստահութիւն կանանց որ դիմէին յաճախ առ նա իբրեւ առ իմաստուն խորհրդական, արդահատող և մխիթարիչ, ոչ միայն ի վիշտս և ի նեղութիւնս իւրեանց, այլ և յուրախութեան և ի յաջողութեան, և չեղանէին ունայնաձեւն ի յետին կարօտութեան: Ի ձեռն կանանց բազում իմիք, նա գրեթէ ամենայնի, լինէր տեղեակ Յիսուսեանն: Աիք ինչ զոր ոչ հանցէ ի վեր կին մարդ այնմ զոր ոչ սիրէ միայն, այլ և մեծարէ իբրեւ զայր Աստուծոյ, և յորմէ հաւատայ թէ ոչ ծածկի ինչ: Խօսի նմա ոչ զառմանն իրաց միայն, զառնէն և զորդւոց, այլ և զազգականաց և զբարեկամաց, զբարացեաց և զմերձակորաց, զժանօթից և զօտարաց: Այր եկեղեցական, մանաւանդ որ համբաւեալն է զգաստութեամբ և առաքինութեամբ, յորոյ աղօթիցն զօրութիւն իբրեւ ի սքանչելիս ասպաւինի ռամիկն, է յիրաւի և արժանի առ բարեպաշտ կնոջ այնպիսի՝ որպիսի էր Նզիրա առ Սարեփթացւոյն, և Նզիրէ՝ առ Սոմիացւոյն: Ապա չեն ինչ զարմանք թէ Յիսուսեանն իբրեւ հոգեւոր հայր իւրոցն՝ դիտակ լինէր ի ձեռն կանանց, ոչ բռնաբար ինչ կամ խորամանկութեամբ կորզելով զաղտնիս, այլ ի հարկէ իմն իւրոյ սրաշտամանն, ամենայն անցից անցելոց ի տունս, ի խանթի, ի վաճառանոցի, ի փողոցս, ի հրապարակի, ի քաղաքի և կիկն տայր նմա զաղտնիս, ոչ առ շատխօսութեանն որ ընդարոյս է կանանց, այլ առ խղճին: Բնութիւն

և յօրինուած Յիսուսեան ընկերութեան և հանգամանք մը-
տաց և բարուց յայնժամու մարդկանն էին որ ի հարկէ ծնու-
ցանէին այսպիսի արդիւնս : Մեղադիր լինել ընկերութեանն
վասն այսր այնպէս է որպէս թէ մեղադիր լինէր ոք հրոյ
թէ ընդէր այրէ , կամ ջրոյ թէ հիւմ հեղձուցանէ :

Բայց ոչ այսչափ միայն . ամենազէտն լինել Յիսուսեան
միանձին անցանէր ըստ չափ : Որպէս չգոյր որոշեալ ժամ
աղօթից վասն նորա , նոյնպէս և ոչ ուրոյն ձեւ հանդեր-
ձից և ագանեւեաց : Զգոյր ձեւ ընդ որով չէր մարթ գտա-
նել զայր Յիսուսեան . մերթ ի մոյր դոյզն գողցեալ , բո-
կոտն և բացաւ գլխով , մերթ աղարողոնաւ փիլիսոփոսի ի
խօսել ձրի ճառս զպէսպէս ուսմանց և զգիտութեանց ի մէջ
խուռն բազմութեան ունկնդրաց : Հրաման էր Յիսուսեան
միանձին զօրէն մեծատան կամ իշխանի կեալ մեծաշուք և
շուայլ : Եղեն ի նոցանէ որ թագ անգամ կապեցին : Մտա-
նէր նա ամենայն ուրեք անվեհեր , զոգի ի բռն կալեալ :
Զկնի մեծի հերձուածոյն յԱնգղիա , մինչ լրտեսք տունէին
մուտ և ել ի տունս զորոց կասկած էր թէ կային ի հին
դաւանութեան , էր գտանել զայր Յիսուսեան ի կարի խկ
կասկածելի տունս , ծպտեալ և թաքուցեալ ընդ առաստա-
ղօք , ի մատանի կամ այլ ուրեք ի ծածուկ : Եին նոքա խոր-
հրդատուք իշխանաց և դատաւորաց , առ թագաւորս
մտանէին ստէպ և էին սւղղիչք խղճի մտաց նոցա : Միով
բանիւ էին զօդ միութեան ի մէջ տէրութեան և եկեղեց-
ւոյ : Յիսուսեանն , որպէս ասացաք , ի սարսուռ մեծի ուխ-
տին որ էր հնազանդութիւն , ստիպեալ էր զմահ անգամ
յանձն առեալ երթալ յառաքելութիւն ի մէջ հեթանոսաց
և հերձուածողաց , ուր օրէնք սահմանէին նմա գլխոյ սա-
տիժ , եթէ անկանէր ի բուռն : Եթէ յաջողէր , շահ էր նմա ,
և եթէ չաջողէր , դարձեալ շահ , զի գործեաց իւրովսանն
յօգուտ եկեղեցւոյ որում նուիրեալն էր :

Ահա բարեոք կողմն Յիսուսեան ոգւոյն . տեսցուք այժմ
ի հակառակէն :

Ա. Մ. Գ.

(Մատուցի յառաջ)

Գ Ի Տ Ն Ա Կ Ա Ն

ԹԻ ԻՅԵՆ ԲՆԱԿԻԶԻ Ի ԼՈՒՄՆԻ

Հնարք գիտութեան չեղեն բաւական ցոյցսօր տալ մարդոյ գիտել հաւաստեալ՝ եթէ իցէ՞ շունչ կենդանի բնակեալ ի Լուսնի, յաստեղ անրջոյ և խորհրդոյ, ի տժգոյն արեգական գիշերոյ, որ ի յաւիտենից անտի չըջեալ լռին ի ներքոյ հաստատութեան Նրկնից՝ յինքն ձգէ հանապազ զհայեցուածս և զմիտս։ Ո՞չ արդեօք ասաց Աստուած յարարչութեան անդ՝ եթէ Բնակեցիք և Լուսինդ, և բուսցին ի դմա բոյսք խոտոյ, և լցցեն շնչաւորք զամենայն ցամաք աստեղդ, և ձկուներ զեռացեն ի ծովս որ ի դմա, և թռչունք չողացեն յօդս որ շուրջ զգոլաւ։ Զիք ինչ ասացեալ զայդմանէ ի գլրս Ծննդոյ, որ զինեկութենէ աշխարհի ճառեն, և ոչ աւելի քան զոր ետն մեզ ճանաչել ցայս վայր գործի հեռաւէտ՝ գիտեմք ինչ այսօր․ բայց մեծի հաւանութեան է գալ աւուր յորում միտք մարդոյ և զօրութիւն աչաց, ի ձեռն ամենահնար գիտութեան, կարացեն հառտանել զմիջոցն անբաւ, անցանել ընդ ոլկիանոսն մեծատարած որ ընդ Նրկիւր և ընդ Լուսին, և առեալ ի բաց զբոլն ընդ որով ծածկի Փերէ տիկին՝ կացցեն ի զնին նորանշան սքանչելեաց։

Այլ ի բան կարճառօտ դիցուք առաջի զոր ինչ մեծազօրն Աստեղագիտութիւն մարթաց ածել ի յայտ մինչև ցմեր աւուրս։

Առ հինս սյըք այլ իմն ունէին կարծիս զԼուսնոյ։ Պլուտարքոս համարէր կերպարանս ինչ տեսանել ի նմա․ ոմանք ասէին բնակիւ անդ մարդակերպ էից մեծամեծաց և վիթխարեաց, մինչև թգուկս առ նոքօք լինել մարդկան որ ի վերայ Նրկրի․ մատենիկ մի, որ յիսուն ամօք յառաջ չըջեր ի տես ընդ ամենայն Ներսարս և ի Հերշելէ կարծիւր յօրինեալ, զբնակչաց Լուսնոյ ասէր ունել թեւս իբրեւ զչղջի և թռչել

որպէս պառլամենտի վերայ ծովակաց արքայականին : Մերթ համարէր լուսին որպէս օթեման զարմանալի , դրախտ երկրաւոր և երկնաւոր միանգամայն , օրհնեալ դաւառ Նրկինից , մեծացեալ յորդառատ կենօք , վերադոյն արարածոց բնակութիւն . և մերթ որպէս կայան ահաւոր , անմահ յամենայն պարզեալ ընտրեան , անապատ և լին , գերեզման իմն գնայուն մոռացեալ ի միջոցի : Յառաջ քան զգիւտ հեռադէտ զործւոյ , առ Պլուտարքեաւ մանաւանդ , ոչ սակաւք ի փլիստիայից միտէին ի նկատել երկիր իմն ի լուսնի հանգոյն մերումն ուր բնակիմք . այլ Նրկրի և լուսնոյ նմանութիւն դառնալինն դայր հաւաստեալ ի յայտ , յորժամ Գալիլէոսն ուղղէր զնորադիւտ գործին հեռադէտ ի գունդ անդր լուսաւոր , և սքանչանայր արդեօք ի զին լեւանց և ձորոց զորս ի նմայն նշմարէր՝ ըստ նմանութեան անհարթութեանց Նրկրի , և ի տես լայնանիստ և մոխրագոյն դաշտավայրոց՝ զոր չէր ինչ նմա անդէպ ծովս համարել : Յայնժամ թէպէտ ոչ չէն մարդաշատ զլուսին կարծել իշխէին աստեղագէտք , այլ ոչ ոք լինէր յերկրիս վասն բնակելոյ ի նմա այլակերպ չնչաւորաց . յայնժամ սկիզբն առնէին յօրինելոյ զառաջին լուսնացոյց տախտակս , և միաբանէին ամենեքեան զրիծս մեծամեծս որ ի նմա՝ ծովս հաշուել . և անուանէին զնոստ , ըստ որոց անուանինն ցայսօր , ծով Հիւսիսորդի , ծով Սաղարդութեան , ծով Պայծառութեան , այլովքն հանդերձ . նոյնպէս և լեւանք լուսնականք կոչէին յանուն արանց երեւելեաց , որպէս լեառն Հիսլոյարքեայ , լեառն Պլատոնի , Կոպեռնիկեայն , և այլոց նոյնպիսեաց :

Ապա տակաւ ի յառաջագէմն զարգանալ հեռադիտի՝ մանր հայեցեալ ի քնին արկանէին գերեսս լուսնոյ . յառուրս լուսնովիկեայ ԺԳ. ի եղաւ առաջի շինել գործի մի հեռադէտ հազար ոտնաչափ առ ի տեսանել յայտնապէս շնչականս ի լուսնի . բայց որչափ հեռադէտն ի կատարումն անդր ձգեալ հասանէր , նոյնչափ առ սակաւ սակաւ նուաղէր նմանութիւնն ճգրիտ զոր ոմանք յառաջնոց անտի կարծէին ունել Նրկրի և լուսնոյ : Ի ձեռն քաջատեսիկ գործեաց յստակ իմն երեւէին յետ այնորիկ վերին երեսք ծովուց լուսնոյ . և ոչ

ևս էր տեսանել անդ ծով հոսանուտ որպէս ի վերայ Երկրի . այլ աւազուտ ամենեւին , բլուրս բերաւորս , ձորս և լեռինս և դաշտս և անհարթութիւնս վայրաց ընդ բնաւ : Ոչ երեւէր ի նմա ծով ճշմարիտ և ոչ լճակ ստոյգ , և ոչ ջուր լըծ կամ ամպացեալ կամ փոխեալ ի ձիւն կամ թէ ի սառն սրողեալ : Դարձեալ մանրամանք զնոթութեամբք հաստատէր՝ թէ չիք զլուսնով օդ համատարած . զի եթէ էր օդ զնովաւ , աստեղք որ յընթացս լուսնոյ զինի նորա ծածկիցին՝ վասն բեկրեկման լուսոյ յեանկին քան զժամանակ հաշուոյ ի ծածկել իւրեանց , և յառաջէին՝ յերեւել իւրեանց միւսանդամ . զոր օրինակ է տեսնել , վասն համատարած օդոյ որ շուրջ շերկրաւ , զկանխեն Արեգական և զտագանել յիւս և ի մուտս նորա իբրեւ տասն վայրիկեօք : Եւ առ ի չգոյէ օդոյ չէ մարթ լինել անդ և ջրոյ . զի ջրոյ բնութիւն ընդ դադարել ճնշման օդոյ անդէն և անդ դառնայ ի շոգի . և փորձ իրացն յայտ առնի ի ձեռն օգահան զսրժւոյ . զի եթէ ընդ դանդակաւ մեքենային դնիցի բաժակ մի ջուր , ըստ արտաքս հոսել օդոյ ի միջոցէն որ ընդ զանգակաւն՝ լուծանի և ջուրն ի շոգի , մինչև գրեթէ նուազել : Եւ զի չիք օդ և ջուր ի լուսնի , ոչ դոն ասլա բուստիւնք և շնչաւորք ի նմա հանգոյն երկրաւորացս . զի չէ մարթ նոցա կեալ առանց օդոյ և ջրոյ : Այլ թէ իցէ ի նմա այլ իմն աղդ բուսոց և այլ աղդ շնչաւորաց կամ մտղւոյ , որոց մարթիցի լինել առանց ձգելոյ զօդ կամ զջուր ըմպելոյ , զայդմանէ թէպէտ չիք ինչ նշանակեալ աստեղագիտաց , բայց են ոմանք որ կարծեօք իմն ասեն՝ թէ չէ անհնարին գտանել բուսոց և շնչականաց ի ձորս անդ խորածորս լուսնոյ , յորս իցէ թերեւս ցարդ , ասեն , օդ և ջուր կամ օդոյ և ջրոյ մնացորդ յետին , և լինել նոցա անդ մերձ ի սպառուած կենաց : Նշեն իսկ ոմանք որ վճիռ ետուն՝ եթէ ասող ֆ ֆեւալ է լաւն : Ասլա , ի դէպ է ասել , էր երբեք յորժամ կենդանի էր . զի անուն մահու զերբմն կենդանութենէ՛ յայտ առնէ :

Բայց միաբանին ամենայն աստեղագէտք ասել՝ եթէ մարմին հաստատուն է լուսին , և առածեալ զինքեամբ չրջի և շուրջ շերկրաւ , զօրէն արբանեկաց զնոյսուն աստեղոյ . թէ

չիք նորա լոյս առանձինն , և յԱրեգակնէ՝ գայ ի նա լոյսն .
— զսոյն զայս ընթեռնումք և ի գիրս Նզնկայ . — թէ երկա-
կտուր Նուսնոյ է հաւասար իբր երից ի մետասան մասանց
երկակտրոյ Նրկրի . թէ մի կէս մասն լուսնական գնդին տն-
տես է ի մէջ , վասն ի նովն ժամանակի չրջելոյ նորա և՛
ղիւրեամբ և՛ շուրջ գնրկրաւ , և այսու զմի կէսն եւեթ ունի
հանապազ հանդէպ Նրկրի , այլովքն հանդերձ :

Իսկ զի դշխոյն Փերէ եղեւ երբեք ասանջական վանա-
տու բնակչաց յարքայութեան անդ իւրում , զայսմանէ ,
քսնզի չմիաբանին ամենեքեան , զիարծիս հաւանութեան
ածցուք ի հանդէս :

Յ. Գ.

(Մատուցի յառաջ)

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Ա Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ք

ՀՍՐԵԱԼՔ Ի ՃԱՆՏԱԽՏԷ

Ախտ որ զերկիւղ սըփռէ՝նդ բռնաւ ,
Ախտ որ ցամամբ երկնից ցուցաւ
Հանել յերկրէ զվրէժ քինու եղեռան ,
Ախտ ժանտ . — զի յիւր անուն կո-
չել է արժան . —

Որ ի միում աւուր լընու զԱխերոն ,
Զազգս անասնոց եհար ուժգին :
Հարան բոլորք , թէ բընաւ որ կար-
ծէին .

Ոչ յայնժամ որ առնէր պաշտօն
Զօրհասական խընդրել կենացն ըզ-
ղարման .

Գըրգռէր զնոցին քաղց ո՛չ մի կեր ,

Ոչ Գայլ եւ ոչ Աղուէս հայեր
Յանպարտ եւ քաղցր ինչ ի ճարակ .
Խոյս ի միմեանց տային տատարիք .
Ոչ գոյր նոցա սէր , ոչ բերկրանք :
Կոչեալ ժողով Առիւծն ասէ . Սիրելիք ,
Մեղաց ի սակս են այս չարիք ,
Զոր թոյլ ետուն՝ գալ երկնից կամք :
Թո՛ղ որ մեղաւ քան զամենայն՝
Ապանցի՛ նետից աստուածասաստ
բարկութեան .
Բըժըշկութիւն ածցէ թերեւս համբոյն :
Ի սոյնգունակ ինչ պատահարս վէպր
ասեն

Նըւիրել զանձն ի զոհ արդար :
Մի՛ լիցի մեզ պատրել զանձինս . ա-

նաչառ
Արասցուր , օ՛ւն , սըրտից հանդէս :
Ես , ի յագուրդ անլիր անյագ որկորս .

տիս ,
Բեկեալ կերայ ոչխար պէսպէս ,
Ոյց չէր գործեալ չար ինչ ընդ իս :
Եհաս ուտել ինձ եւ երբեմն ի դիպաց
Զխաշնարած :

Ապա տաց զանձն , իցէ թէ հարկ .
այլ թըլի՛

Անձնիւր ումեր է գորէն իմ յիրաւի
Խօսել զանձնէ . զի արդար է զըրաւել
Ում պատժապարտն է առաւել :—

Արբա՛յ , Աղուէսն ասէ , զու յոյժ
ես բարի .

Փափուկ է խիղճ , աղէ , մըտաց քոց
կարի :

Եւ զի՞նչ . ուտել զոչխար , զամբոխ
խաժամուժ

Իցէ՞ ինչ մեղ . ո՛չ երբեր . տէր , լի-
ցի յուշ

Զ՛ի քէն լափել է շուր նոցին .
Այլ ըզհովուէն ասել մարթի

Թէ բնաւ չարեաց էր արժանի .
Զի էրն յորոց անբանաւորն աշխարհի

Յընորիւր իմն իշխել կամին :—
Օրինակ զայս հառէր Աղուէսն , եւ

հարին
Սուտակասպասք ծափ ըզծափի :
Ոչ ըզբըռանց յանցանս ծանունս որ

ժըտէր
Քըննել , զԱրջոյն եւ ոչ զվագեր .

Եւ ամենայն կըռուարարաց , նո՛յն
եւ Շան ,

Լեալ ի չըքմեղս ասէին ոչ զանձանց
բան :

Մատեաւ յառաջ էշն եւ ասէ . Աձեմ
յուշ

Զի յանցանել ընդ մարգ ուրուր
վանականի՛ քաղց , ժամ դիպող ,

խոտ փափուկ
Եւ ի դիւէ դըրդումն յիս յոյժ

Ետուն կորզել ինձ իմարգէն բերան մի .
Յայտ ասացից , ոչ էր ինձ այն յի-

րաւի : —
Առ այս՝ Ի դա՛ , ի դա գոչեն անդ

բոլորք .
Գայլ որ դըպիր երկայն ճառիւր ցոյց

իւրովք՝
Զի զոհել պարտ էր զանիծեալ կեն-

դանին
Կունդ եւ քոսոտ , յորմէ չարիք բնաւք

հասին :
Զայն մեղ չընչին գրէին նըմա յոճիր

մի .
Ուտել զայլոյ խո՛տ , զի՛նչ վընաս

գարշելի .
Թէ մահ եւեթ զօրէր ճարտար

Քաւել ըզմեղն , անդէն ցուցին զայն
ինչ լաւ :

Ըստ լինելոյ բուժ մեծագոր կամ չը-
լառ՝

վճիռ առննի տացի սպիտակ քեզ
կամ սեաւ :

ԼԱՅՅՈՆԹԷՆ Ե. Գ.

ԱՌԱՆՁԻՆՆ ԲԱՆՔ

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Լ Ե Զ Ո Ի Ի

Ոչ ինչ ընդհատ ի հասարակաց օգտէ, որպէս ասացաք ի սկզբանն ահա, դիտաւորութիւն մեր է պիտանի եւ օգտակար առնել զՀանդէսս մանկտոյ դպրոցաց յուսումն հայրենի բարբառոյ: Դո՛վին խորհրդով աւասիկ սկիզբն առնեմք յօրէ աստի եւ անոր դնել միայար առաջի ընթերցանելեաց Հանդիսիս ԶՌԱՆՁԻՆՆ ԲԱՆՍ ՀՅՅԵՐԼՆ ԼԵԶՈՒԻ, զընտիր ընտիր ասացածս ոսկեղինիկ մատենագրութեան մերոյ, հանդերձ օրինակօր զոր ջան յանձին կալար քաղել ընտրանաւ:

Վստահ եմք՝ եթէ նպատտ ոչ դոյզն լիցի եւ այս որոց ցանկանն ի սեպհական բարբառ ազգային յօրինել ինչ կամ թարգմանել, կամ մուծանել մեզմով զսգգի ազգի ազնուութիւնս հնոյն ի նոր հայերէնն՝ առ ի սըրբել զսա տակաւ յամենայն օտարոտի եւ ի խառնադանն խօսից: Զի չէ իմաստունեան անառաջնորդ թողով զանտեղեակն ուղւոյ, կամ տարածամ հատուցանել զմանուկն ի ստենէ մօր խրոյ:

Յ. Գ.

Ա.

ԱԶԴ ԱՌՆԵԼ. Խնայելէ: *Ազդ արատջիք ինձ (1): — *Ազդ արարին ի տուն թաղաւորին:

ԱԶԴ ԼԻՆԵԼ. Խնայելէ: *Ազդ եղեւ Մուրթէի բանս այս: — *Ազդ եղեւ ինձ վասն ձեր: — *Գուցէ ազդ լինիցի զմէնջ ի Գէթ:

ԱԼԻՍ ԱԾԵԼ. Զերացելէ: *Բարեկեցութիւն . . . տարածամ ալիս ամէ:

ԱԾԵԼ ԶԲՈՅՈՎ. Կրակէ առնելէ: *Ածէին զբոցով զմանկունս իւրեանց:

ԱԾԻՍ ԸՆԴ ԲԱՆՍ. Կարակէսել. Դէ՛՛ Կէնալ: *Առանց ընդ բանս ինչ ամէլոյ:

ԱԾԵԼ ԶՈՔ ԶԻՐԵԻ ԿԱՍ ԶՈՄԱՄԲ. Խրայլ շահէլ. Իրեն Կահէլ. Դիլլ Կահէլէ: *Եթէ կամիցիմք, դիւրաւ ամէմք զնա զմեօք: — *Կարիցես ամէլ զնա զքեւ: — *Ածել զնա զիւրեւ:

ԱԾԵԼ ԶԱՅՆ. Խայն հանել: *Զուղոու զձայն ամէլ: — *Զլան ձայն թերեւս ջանայցէ ոք ամէլ:

(1) Այսու նշանաւ (*) բերեմք ի մէջ զօրինակս յընտիր նախնեաց:

ԱԿԱՆ ՀԱՏԱՆԵԼ . Զա՛յ կամ քա՛ն Բանալ : *Ուր գողք ական հատանեն և գողանան : — *Ոչ տայր ական հատանել զտան իւրոյ : — *Չտայր թոյլ ական հատանել ի տան իւրում :

— Նմանութեամբ՝ Կրէ՛շն արի՛շտաւնա՛ն Գնալ : *Չցած ութ թիւնն իբրեւ գող ական հատանես :

ԱՌ ԱԿԱՆԻՆ . Երեւոյաշտաւնա՛ն Երեւոյ : *Մի՛ տու ականէ ծառայել իբրեւ մարդահաճոյք : — *Մի՛ առ ականէ ծառայութեամբ :

ՅԱԿՆ ԱՆԿԱՆԵԼ . Կա՛նք երեւալ : *Բողից են սլաճուճանք , որք յակն եւեթ կամին անկանել : — *Մի՛ եւս յաւելցես զու անկանել յակն իմ :

ՅԱԿՆ ԱՐԿԱՆԵԼ . Երեւոյնէլ : *Չերեսս նոցա ինձ յակն մի՛ արկանէք :

— Կամ՝ Կա՛նք անցնէլ : *Աղաչեմ զամենեւեան որ զգիրսդ յակն արկանիցէք :

ԶԱԿՆ ԱՐԿԱՆԵԼ . Երեւոյ յիշել . Կեանք լո՛ւրէլ : *Յընտանեաց զաւակի քոյ զակն մի՛ արկանիցես : — *Արկանէր զակն իւր (առիւծն) յալեւորէ՛ անտի , զի մի՛ երկեցուցէ :

ՅԱԿՆ ԱՌՆՈՒԼ . Կա՛նք ժամ ըլլալ : *Մեծապէս արքայ Շապուհ յակն առեալ սիրէր զնա : — *Գանալից առնէ զորդի զոր յակն առնու :

ԱԿՆ ԱՌՆՈՒԼ . Երեւոյաշտաւնա՛ն Երեւ . Կա՛նք : *Ակն առեր երեսաց ոմանց : — *Մի՛ առնուցուս ակն ի դատաւտանի : — *Ակն աղքատի մի՛ առնուցուս : — *Ակն առնուլ ամսարչարի չէ՛ բարւոք :

— Կամ՝ Երեւոյնէլ (Խորոտա՛նք) : *Ակն առնուլ աղօթից : *Ակն առնուլ յանցանաց (յանցանքն Զայել) :

ԱԿՆ ԴՆԵԼ . Կա՛նք Կանք : *Ոչ ոք իցէ որ ակն դնիցէ երկրին քում : — *Ակն ետ նոցա հայեցուածովք աչաց : — *Մի՛ ամենեւին յայլոց ինչ ակն դնել :

ՅԱԿՆ ԳԱԼ . Կա՛նք Կանք . Կանք ըլլալ : *Որ յակն դաշին՝ տանէր առ ինքն :

ԱՌ ԱԿԱՆ ԴԻՊԵԼ . Կա՛նք Կանք : *Յամենայն ինչ տարբեղն որ առ ական դիպեցան :

ԸՍՏ ԱԿՆ ԱՆԿԱՆԵԼ . Կա՛նք անբեւոյն ըլլալ : *Նայէր թագա-

ւորն և տեսանէր , զի ըստ ականականէին , մինչ զի ոչ երեւէին նշանքն Մուշեղի :

ԶԱԿԱՄԲ ԳԱԼ . աչք ճիւղնէ : *Յորժամ արբեցաւ , և զինին եկն զակամբ նորա :

ՀԱՐՊՈՅ ԶԱԿԱՄԲ ԳԱԼ . աչք դառնաւ . աչքն «եւք կորսնէ : *Ճարպոյ եկեալ զակամբ՝ յայլայլութիւն մտարեղէին :

ԸՆԴ ԱԿՆ ԽՈՑԵԼ . յայտնապէս ձերարեւ (խոտով) : *Չազահն չկտրիմ ասեւ , զուցէ ընդ ոմանց որ աստ խկ կայցեն՝ ընդ ական խոցիցեմք :

ԸՆԴ ԱԿԱՄԲ ՀԱՅԵԼ . ծռաւ աչքով նայել : *Որ չուրջ զմեօք՝ ընդ ակամբ հայէին ի մեզ : — *Ընդ ակամբ հայէր Սաւուղ (ի Դաւիթ) :

ԱԿՆ ԱԾԵԼ . խնդել . քաշուել : *Սաւուղ ական ամէր յերեսաց նորա : — *Ոչ ական ամէին ի ծերոյն :

— Կամ՝ աչք ճիւղ ըլլաւ . հոգ քանի : *Առ զգա , և ական ամ ի վերայ դարա : — *Եկ , և ամից ի վերայ քո ական :

ԱԿՆԿԱՌՈՅՑ ԼԻՆԵԼ . աչք քնկած նայել : *Մեծապէս զարմացեալ՝ ակնկաւոյց լինէր :

ԱԿՆ ՈՒՆԵԼ . ապաւել . յոռաւ : *Այս այն օր է որում ական ունէաք : — *Ակն ունէին ջրոյն յուզելոյ : — *Մի՛ ական կալցի մորդն այն առնուլ ինչ յԱստուծոյ : — *Ակն ունէլ ի Տեառնէ զյաղթութիւն :

— Կամ՝ «եղել . կարծել : *Եւ զայս ոչ եթէ ես ինչ ական ունիմ՝ ի հատուցման վարձուցն փնասեալ գտանել : — *Մի՛ այդպէս ական ունիցիք՝ թէ մեք շնորհեմք ինչ ի վկայել անդր :

ԱԿՈՍ ԿՈՏՈՐԵԼ , ՀԱՏԱՆԵԼ , ԶԳԵԼ . հերել : *Ոչ զերկիր դործէր և ոչ ակօսս կոտորէր : — *Ի խորս մտաց ձերոյ հատէք ակօսս : — *Զգիցէ՞ ակօս ի դաշտի քում : — *Զսիրտ իւր տայէ ի ձգել ակօս :

ԱՀ ԱՐԿԱՆԵԼ . խնդնել : *Զի մի՛ թուեցայց իրրեւ ահ ինչ արկանել ձեզ թղթովքս :

ԽՆԱՄԱԿԱԼՔ ՀԱՆԴԻՍՒՍ

Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ
